

ՀՏԴ 37 (479.243):94

Պատմություն

ՄՓՅՈՒՌՔԱՅ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՈՒՄԸ ԼՂՀ-ՈՒՄ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ

Արարատ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Բանալի բառեր՝ սփյուռքահայ կազմակերպություններ, հիմնադրամներ, բարերարներ, ԼՂՀ, բարեգործություն, դպրոցաշինություն, կառավարում, ՆՈՒՆ ուսումնական ծրագիր

Ключевые слова: организации диаспоры, фонды, благотворители, НКР, благотворительность, строительство школ, оснащение, учебная программа НУР.

Key words: Diaspora organizations, funds, charitable people, NKR, charity, school-building, furnishing, NUR training program.

A. Варданын

Вклад благотворителей армянской диаспоры в реализацию образовательных программ в НКР

Нагорно-Карабахская Республика, будучи непризнанным государством, лишена возможности получать кредиты на развитие экономической, социальной, культурной, здравоохранительной и других сфер от международных финансовых организаций. Следовательно, поддержка Армянской диаспоры, благотворительных, культурных организаций и церкви является неоценимой. Велика роль индивидуальных спонсоров, которые осуществляют в Арцахе ряд благотворительных программ. Благодаря их финансовой поддержке претворились в жизнь многие благотворительные, а также образовательные программы.

A. Vardanyan

The Contribution of the Benevolent Armenians of the Diaspora in the Realization Of Educational Projects in the NKR

The Nagorno-Karabakh Republic, being the non-recognized state is deprived of the opportunity to get credits from international financial organizations for the development of social-economic, cultural, health-keeping and other fields. Consequently, the support of the Diaspora, benevolent cultural organizations and the churches is invaluable, as well as the role of the individual sponsors, that realize series of benevolent programs. Due to their financial support most benevolent educational projects became possible.

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը լինելով չճանաչված պետություն, իր սոցիալ-տնտեսական, մշակութային, առողջապահական և այլ ոլորտների զարգացման համար զրկված է միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից վարկեր ստանալու հնարավորությունից: Այդ առումով անգնահատելի է սփյուռքահայ բարեգործական, մշակութային, եկեղեցական կազմակերպությունների և հիմնադրամների օգնությունը: Արցախին օգնելու գործում մեծ ավանդ ունեն սփյուռքահայ բարերարները, որոնք իրականացնում են բազմաբնույթ ծրագրեր, այդ թվում կրթության բնագավառում:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը, լինելով չճանաչված պետություն, իր սոցիալ-տնտեսական, առողջապահական, մշակութային և այլ ոլորտների զարգացման համար զրկված է միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններից վարկեր ստանալու հնարավորությունից: Այդ առումով անգնահատելի է սփյուռքահայ բարեգործական, մշակութային, եկեղեցական կազմակերպությունների և հիմնադրամների օգնությունը: Ինչպես պատերազմից հետո, այնպես էլ այժմ, հարաբերական խաղաղության պայմաններում նրանց աջակցությամբ կյանքի են կոչվել ռազմավարական նշանակություն ունեցող շատ ծրագրեր, ոտքի են կանգնել գյուղեր ու քաղաքներ, կառուցվել և շահագործման են հանձնվել ճանապարհներ, գազատարներ, ջրագծեր, հիվանդանոցներ և այլն: Արցախին օգնելու գործում մեծ ավանդ ունեն սփյուռքահայ բարերարները, որոնք նվիրատվությամբ, ինչպես նաև առանձին համագործակցելով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի, այլ կազմակերպությունների և ԼՂՀ կառավարության հետ, Արցախում իրականացնում են բազմաբնույթ ծրագրեր, այդ թվում կրթության բնագավառում:

Մարտակերտի շրջանի Վաղուհաս գյուղի դպրոցը կառուցվել է 1990-ական թվականներին՝ պատերազմական գործողությունները դադարեցվելուց հետո, արգենտինահայ բարերարներ Հովսեփ և Բրիստին Թալաթաների կողմից¹: Ծուրջ երկու տասնամյակ անց Վաղուհասում նոր դպրոց կառուցվեց՝

¹ Հիմնադրամ 1999, ֆինանսական և ծրագրային հաշվետվություն, Եր., 2000, էջ 22:

գործունեությունը սկսելու է 2015թ., իսկ բարերար Լևոն Նազարյանի ընտանիքը հովանավորում է ուսումնարանի հանրակացարանի շենքի վերակառուցումը¹:

2012թ. ամռանը կանադահայ բարերար, բժիշկ սրտաբան Ալբերտ Մելիք-Ղասումյանի ֆինանսական միջոցներով շահագործման հանձնվեց Արցախի պետական համալսարանի հանրակացարանի վերանորոգված ու կահավորված 4-րդ և 5-րդ հարկերը, ավելի քան հինգ տասնյակ ուսանողների համար: Չորրորդ հարկը նվիրված է բարերարի եղբոր՝ Սնգրեյ Մելիք-Ղասումյանի, իսկ հինգերորդը՝ քրոջ Ժուլիետ Մելիք Ղուսումյանի հիշատակին²:

Ծնողագուրկ կամ սոցիալապես անապահով ընտանիքներում ապրող երեխաների խնդիրները լուծելու նպատակով Շուշիում կառուցվում է նոր գիշերօթիկ դպրոց: Եռահարկ շինությունը, որում կապրեն արցախցի ութսուն երեխաներ, կառուցվում է ամերիկահայ անվանի բարերար Հրայր Հովհանյանի նվիրատվությամբ և ԼՂՀ կառավարության համաֆինանսավորմամբ³:

Ներկայումս Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղում կառուցվում է Սուվորովի և Մադաթովի անվան զինվորական ուսումնարանը՝ մեծ բարերար Լևոն Հայրապետյանի ֆինանսավորմամբ:

Քսանհինգ տարվա կենսագրություն ունի Ստեփանակերտի հմ. 6 հիմնական դպրոցը: Այդ ամբողջ ժամանակաընթացքում կրթօջախը գործել է մանկապարտեզի շենքում և սպասում էր այն երանելի օրվան, երբ կդառնա արդի պայմաններին համահունչ դպրոց: 2014թ. հոկտեմբերի 14-ին տեղի ունեցավ նորակառույց, ժամանակակից հարմարություններով դպրոցական շենքի բացումը: Այն կառուցվել է Ռուսաստանի հայերի միության նախագահ Արա Աբրահամյանի ֆինանսական աջակցությամբ: Բարերարը դպրոցի բացմանն էլ արժեքավոր նվեր մատուցեց՝ համակարգչային դասարանը համալրելով 20 համակարգչով⁴:

Ռուսաստանցի հայ բարերար Արմեն Շահագիջյանն իր միջոցներով 2013թ. սկսեց Ստեփանակերտի Սայաթ Նովայի անվան երաժշտական քոլեջի վերակառուցման աշխատանքները՝ արտաքին և ներքին պատերի ամրացում, սալիկապատում, ինժեներական գծերի նորացում: Երաժշտական քոլեջն այսօր 127 ուսանող ունի, որոնք սովորում են տասը բաժիններում⁵:

Սփյուռքի հայ բարերարները մեծ ուշադրություն են դարձնում ոչ միայն դպրոցաշինությանը, այլև՝ կահավորմանը, ինչպես նաև ժամանակակից համակարգչային դասարանների բացմանը:

Արցախի դպրոցներում համակարգչային դասարանների բացման գործում ակտիվ գործունեություն են ծավալել իտալահայ բարերարներ տեր ու տիկին Սարո և Սիրան Խուդավերդյանները: Նրանց նվիրատվությամբ 2012թ. ժամանակակից համակարգչային դասարան է բացվել Ստեփանակերտի հմ.5 հիմնական դպրոցում, Սիրան Խուդավերդյանի հոր՝ դոկտոր Կարապետ Բորանյանի հիշատակին⁶:

Ստեփանակերտի հմ.2 հիմնական դպրոցի համակարգչային կաբինետը կահավորել է մեծ բարերար Արա Աբրահամյանը, իսկ աշխարհագրության կաբինետը՝ ամերիկահայ թոշակառու ամուսիններ Կարողանյանները:

Նոր ուսումնական ռազմավարությունը (ՆՌԻՌ), որն Արցախում ներդրվեց չորս տարի առաջ, արգելափակեց բարերար Էդուարդո Էռնեսկյանի հովանավորությամբ, մեկ աշակերտի՝ մեկ համակարգիչ ծրագրով, առաջին փուլում ընդգրկեց Ստեփանակերտի և Շուշիի (այդ թվում՝ Քարին տակ գյուղի) դպրոցները: 1-4-րդ դասարանցիներն ապահովվեցին XO տիպի համակարգիչներով՝ որպես ուսումնական գործիք, իսկ դասվարներն էլ անցան համապատասխան վերապատրաստումներ: Կրթական ծրագիրը նպատակ է հետապնդում տեղեկատվական նոր տեխնոլոգիաների օգտագործմամբ հետաքրքիր, արդիական և ավելի արդյունավետ դարձնել ուսումնական գործընթացը: Այնուհետև XO համակարգիչներով աշխատելու ուղղությամբ վերապատրաստվեցին 5-րդ դասարանում դասավանդող ուսուցիչները:

2014թ. ուսումնականից ծրագրի աշխարհագրությունն ընդլայնելու նպատակով առաջին անգամ XO տիպի համակարգիչներ են բաժանվել շրջկենտրոնների դպրոցների տարրական դասարաններին: Բացի դրանից Ստեփանակերտի և Շուշիի դպրոցներում նոր տեսակի համակարգիչներ են բաժանվել 6-րդ դասարանցիներին: Դրանք «Intel» կազմակերպության կողմից հատուկ դպրոցականների համար ստեղծված նոր սերնդի նմանություններ են, որոնք ունեն ավելի մեծ հնարավորություններ, տեխնիկապես հզոր են XO- ներից և ավելի արդյունավետ կլինեն ուսումնական գործընթացում օգտագործելու համար: ՆՌԻՌ- ծրագրի պատասխանատուները Ստեփանակերտի դպրոցների համար ձեռք են բերել նաև պրոյեկտորներ, որոնք դպրոցներին բաժանվել են

¹ «Ազատ Արցախ», 3 հուլիսի 2014:

² Նույն տեղում , 7 հուլիսի 2012:

³ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ 2011, տարեկան հաշվետվություն, էջ 36:

⁴ «Ազատ Արցախ», 16 հոկտեմբերի 2014:

⁵ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ. տարեկան հաշվետվություն, 2013, էջ 14:

⁶ «Ազատ Արցախ», 21 մարտի 2013:

ննթթթթթթթթթթ իհնա: Դաթթթթթթթթ թաթանվթ ըն 800 ննթթթթթթթթ, իսկ չորս տարվա ընթացքում դրանք կհասնեն 7200-ի¹:

2002թ. սեպտեմբերին ֆրանսահայ բարերար Սամվել Շնորհաքյանի կողմից մարդասիրական օգնության կարգով ուղարկված գրեմական պիտույքներով ու դպրոցական այլ իրերով լի 300 աշակերտական պայուսակները բաշխվել են Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղի դպրոցահասակ նրելսաներ ունեցող ընտանիքներին²:

Հաշվի առնելով ներկայումս Հայաստանում կայացված ընտրությունների արդյունքները, ՀՀ ՍԽԿԿ-ն հարգում է ընտրության արդյունքները, որոնք համապատասխանում են ՀՀ ՍԽԿԿ-ի կողմից հռչակված արժեքներին:

Բարերար Էդիկ Ղույսանի ֆինանսական աջակցությամբ կառուցվել և շահագործման է հանձնվել Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղի 120 տնդանոց մանկապարտեզը:

Բարերար Արմեն Թովուդյանի հովանավորությամբ կառուցվել է ժամանակակից խաղահրապարակ Քաշաթաղի շրջանի Քարեգահ համայնքում, վերանորոգվել է Այգեստանի մանկապարտեզի շենքը բարերար Ժանետ Ուոլշի ֆինանսական աջակցությամբ: Հայ օգնության միության Արցախի մանկապարտեզներին է նվիրատվություն փոխանցել ամերիկահայ բարերար, ՀՕՄ-ուհի Ջասիկ Բունիաթյանը, որը տրամադրվել է բոլոր մանկապարտեզների սաներին և աշխատակիցներին³:

Ֆրանսահայ բարերարների նվիրատվությամբ մանկապարտեզ է կառուցվել Մարտունու շրջանի Սոս համայնքում, որտեղ նախադպրոցական կրթություն են ստանում ալվելի քան հիսուն երեխաներ⁴։ Մանկապարտեզների կառուցումը և կահավորումը կարևոր է ոչ միայն երեխաների համար, այլ նաև նպաստում են տեղերում բնակչության համար աշխատատեղերի ստեղծմանը։

ԱՄՆ քաղաքացիներ Ջորջ և Քնիդլայն Նաջարյանները Մարտակերտի շրջանում կատարել են մի շարք մարդասիրական դարմաբաշխություններ: Ծրջկենտրոնի մանկապարտեզին հատկացրել են 145 հազար դրամ, Մարաղա գյուղի 65 երեխաների՝ 15 հազարական դրամ, իսկ Ստեփանակերտում բնակվող երեք հաշմանդամ երեխաների ծնողներին տրամադրվել են 290 հազար դրամ՝ նրանց հետագա բուժումը ՀՀ-ում և ՌԴ-ում կազմակերպելու համար⁵:

Սփյուռքահայ բարերարները մեծ ուշադրություն են դարձնում երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպմանը: 2005 թվականից Շուշիի «Նարեկացի» արվեստի միության կենտրոնում գործում է «Արամ Մանուկյան» ամառային ճամբարը, որի կազմակերպիչներն են կանադահայ հասարակական-մշակութային գործիչ, բանաստեղծ Հայդուկ Շամվեանը և նրա կինը՝ մանկավարժ Աիդա Շամվեան-Դավիդեանը: Շուշեցի երեխաների համար այստեղ կազմակերպվում են հայրենասիրության և քաղաքացիական պարտքի գզագումի մասին դասեր ու մարզական պարաօլիմպիկներ⁶:

ԼՂՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության համակարգում գործող ներխառնների խնամքի և պաշտպանության հմ. 1 և հմ. 2 գիշերօթիկ հաստատությունների սաների համար ամերիկահայ Գրիգոր Հակոբյանի աջակցությամբ ամռանը կազմակերպվել են էքսկուրսիաներ դեպի Արցախի տարբեր տնտեսական վայրեր⁷:

Կապանի ոսկու կոմբինատի տնօրեն, կանադահայ Հրաչ Զաքարյանի հովանավորությամբ Քաշաթաղի շրջանի Կոփասկան քաղաքի Թաթուլ Կրպեյանի անվան միջնակարգ դպրոցի հարկանությամբ կառուցվել է ռազմամարզական խաղահրապարակ՝ տարբեր մարզասարքերով, որտեղ աշակերտներից բացի կարող են մարզվել նաև քաղաքի երիտասարդներ⁸:

Այսօր էլ սփյուռքահայ բարերարները շարունակում են իրենց հայրենասնվիր, ազգանպաստ գործունեությունն Արցախում: Նրանց բարեգործական գործողությունը վկայում է Սփյուռքի հոգնհարազատության մասին:

Տնդեսկություններ հեղինակի մասին.

Արարատ Վարդանյան - ԱրՊՀ պատմության ամբիոնի պրոֆեսոր, պ.գ.թ.

E-mail: ararat.vardanyan.54@mail.ru

Հոգվածը տպագրության է նրաշխարհորել խմբագրական կոլեգիայի անդամ, պ.գ.դ., Վ.Ավանեսյանը:

¹ Նույն տեղում, 25 հոկտեմբերի 2014:

² ԼՂՀ պետական արխիվ, ֆ.180, գ.1, կ 9, պ.մ. 43, թ.36:

³ «Ապառաժ», 9-16 հունվարի 2008:

⁴ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ. տարեկան հաշվետվություն, 2013, էջ 18:

⁵ ԼՂՀ պետական արխիվ, ֆ.180, գ.1, կ 9, պ.մ.43, թ.57:

⁶ «Ազատ Արգալս», 20 հուլիսի, 2013:

⁷ Նույն տեղում, 28 օգոստոսի 2014:

⁸ Նույն տեղում, 20 սեպտեմբերի 2014: